

Studier Kritiker och Notiser.

Litterär Tidning.

N° 4.

Lördagen den 28 Januari

1843.

Gott und Palingenesie; von D:r August Cieszkowski. Erster, Kritischer Theil. Berlin 1842. 115 sidd. 8:o.

Gott und Palingenesie! Guds personlighet — själen's odödlighet — är den stora lifsfråga, som utgör föremålet för ofwanstående skrift, hvars författare med mycken liflighet och dialektisk färdighet polemiserar emot wensfra sidans Hegelianer, i form af ett "Sendtschreiben" till Profesfor Michelet på för-anledning af dennes föreläsningar "über die Persönlichheit Gottes und Unsterblichkeit der Seele." Den närwarande delen, som är af kritiskt negativt innehåll och ämnad såsom förberedelse till problemets organiskt positiva utveckling, fäster sig i polemisk syftning wid dessa föreläsningar, dels derföre att de äro det mest betydande och omfattande, som i detta ämne förekommit från detta håll, dels för att i och med fullkastandet af de speculativa åsigterna hos hufswudmannen för wensfra centern i den filosofiska kammaren tillika hafwa grundligen öfwerändakastat den yttersta wensfra sidans kämpar, det andeliga sträckregementets banerförare, **Strauß, Feuerbach, Bruno Bauer**, desse filosofher, "som döda lifwet, för att ur deras retort destillera den tilläfsventyrs deruti befintliga ideen, lifsom om ideen icke sjelf wore lif, således wore att beklåda, att förse med en kropp af lifwets hela fullhet." Förf. förklarar sig sjelf höra till den högra sidan eller de **conservative**, men till de framåtstridande conservative, som låta forntid och nutid wedersaras sin rätt, utan att upphöra att vara framtidens män. Iron på det förslutna hafwa de icke förlorat, men wäl förklarar — mot nutidens partihat sätta de **kärleken** — om framtiden, långt ifrån att förtwisla, hysa de det högsta hopp — och derföre skall **Riket** slutligen blifwa deras. Sådana tankar berättiga Förf:s skrift till

det högsta deltagande och uppmärksamhet. En kort resumé af skriftens innehåll skall derföre utan twiswel vara läsaren wälkommen. Under rubrik af "Historiosophische Andeutungen" anmärkes, att den werldshistoriska dialektiken beträffande läran om Guds wäsende utbildat sin Guds- och Guds-individualitet hela forntiden igenom från den omedelbaraste naturliga substantialiteten i den orientalska Pantheismen till den motsatta Theismen, der den uppnådde subjectivitets apogeum, hwarpå den anträdte sin stensbara återgång eller rättare skruformiga omvändning för att genom theoretiska så wäl som praktiska och sociala ombildningar komma till den numera åtminstone i wetenskapen herrskande andliga och förmedlande Pantheismen, sådan som den trädde i dagen redan hos Pomponatius, sedan hos Spinoza, nyligen hos Schleiermacher, och slutligen på hela den Hegelska ståndpunkten. Wid denna spiralsformiga process är nu den återkommande Pantheismen wäl himmelswidt aflägsen från den ursprungliga, då den i sin renaste form betecknas såsom **Kosmismos**, hwaremot den ursprungliga naturliga pantheismen war just blott och bart **Kosmismos**. Men icke des mindre äro de på det innerligaste beslägtade, hwadan och Michelet sjelf finner sig nödsakad att i förwäg reservera sig mot en assimilation af sin lära med en Bramins eller en chinesis Mandarins. Men ankommen återigen till detta andra extrem, hwad skulle då slutligen wara det tredje, sant absoluta i läran om Gud? Dgonstänligt och ostridigt den högre och synthetiska uppfattningen af Pantheismen med Theismen, immanensen med transscendensen, substantialiteten med individualiteten i den absoluta personlighetens idé. Utvecklingsgången af problemets andra sida, läran om den ändlige andens odödlighet, är conform med den af läran om Guds wäsende (s. 17 ff.) Efter dessa historiska antydningar

följa logiskt-metaphysiska undersökningar. Hos Hegel utmärkas begreppets motsatta momenter med benämningarne *allmänhet* och *färsfilthet*, hwilkas syntesis åter kallas det *ensfilda*. Men att detta uttryck war alldeles opassande, har Hegel sjelf betygt derigenom att han ofta nyttjade det *färsfilda* och det *ensfilda* *promiscue* i motsats mot det *allmänna*. Detta är icke något tillfälligt, utan sammanhänger med grundfelet i den Hegelska ståndpunkten, det nemligen, att det *ideelt allmänna* på denna ståndpunkt är och förblifwer det *öfvergripande*, och att i trots af den försäringen och det postulatet, att komma till det *concret ena*, detta syntetiska likväl nästan alltid gifwes till pris åt det *allmänna* såsom sådant. Detta den absoluta idealismens grundfel har Förf. färsfildt med största evidens uppwisat hos Michelet, som uttalar domen öfwer sig sjelf i sådana passus som följande: "Det *allmänna* eger i sista instansen det *högsta* *wärde*. Det *allmänna* är den i fenomenernas werling sig lika blifwande *substanten*. Det förhåller sig negativt mot individerna, i det dessa alltjemt derutas anfrätas: och tillika är det enda positiva, fanna, substantiella hos individet det, som det har lånat från släktet och är twunget att åt släktet återgifwa. Såsom tingens inre wäsende är det *allmänna* wisserligen i tingen, men så, att det såsom fränkfiheligt och af dem oberoende (ty det bibehåller sig wid deras undergång) är *också utanför* dem. Detta *warande allmänna* är således wid ingen ort bundet, med ingen ort tillfreds, och på alla orter just derföre att det är på ingen bestämd; det är öfwerallt och ingenstädes. Det absolut *allmänna* är således icke så mycket det, som är i alla ting, som fastmer det hwari alla ting äro, emedan de inför detsamma hafwa förlorat sin sjelfständighet och äro desz werksamhet absolut underdåniga" (s. 26 ff.). Denna grundabstraction, öfverwigten hos en af begreppsmotsatsens sidor, det *allmänna*, är det *stefwa* och *förlamande*, som man beständigt möter i hela den Micheletska undersökningen. — Swad den ensfildte andens odödlighet angår uppställas af Michelet 3:ne hufwudodödligheter: 1) den som Förf. will falla den *naturliga*, och det med hänseende till andens 3:ne bestämningar, *individualiteten*, *subjectiviteten* och *personligheten*, a) hägkomstens, berömmets odödlighet, eller i allmänhet det *andeliga* intryckets, hwilket den *afidnes* ande efterlemnar. Denna odödlighetslära will Förf. alldeles icke bekämpa, utan blott *infränka*, icke nedförta utan blott nedstamma. Den

kan gälla, men blott såsom underordnad moment. Den har sin giltighet för *individualiteten*, d. ä. för anden på sin lägsta och naturligaste grad. (Så är det enda som förblifwit odödligt af en Socrates eller Platos, en Casars eller Napoleons egentliga individualitet, de strödda Memorabilierna öfwer deras inre psykiska oekonomi, och de samlade, på våra Museer förwarade bysterna och bildstoderna i affeende på deras yttre gestalt). b) tankens, ideens i allmänhet andewerksamhetens odödlighet. Michelet begagnar härwid uttrycket af en själawandring i anderiket, för att beteckna öfvergången af medwetandets produkter från ett subject i ett annat. Han åtnöjer sig till och med icke med denna wandring af tänkandets produkter, han utsträcker den äfwen till händelsernas fält och påstår odödligheten af det andliga werkandets allmänna resultat. Men äfwen denna odödlighet gäller blott för en *wis* bestämning af anden, nemligen för *subjectiviteten*. Subjectiviteten är nemligen den dubbelfter, i hwilken andewerksamhetens produkt såsom ett *allmänt* ewigt förblifwer, men det *ensfilda* subjectet såsom ett *ensfildt* måste gå under. Det *allmänna*, som *objektiverar* sig i werldsanden, begagnar *ensfilda* *subjecter* till wehifler för sitt wäsen, men sedan öfwerlemnar det desamma åt sitt öde och uppstiger till högre manifestationer. Denna *negativitet*, denna det *ensfilda* subjectets ewiga *fördömmelse* ligger i det antitetiska wäsendet af subjectiviteten sjelf; men då Michelet från den ändlige andens synpunkt fallar detta en odödlighet, som just är desz motsats, så ådagalägger han dermed werkligen en beundranswärd abnegation. Ty denna själawandring i anderiket är blott ewigheten af det *allmänna* i anden, hwilket ewigt swäfwar öfwer de *ensfilda* subjecternas ruiner. c) individets fortwärande i *familien*. Till detta slags odödlighet, för hwilken, såsom Förf. uttrycker sig, fullblodsaristokraternas skola rätt hjertligt tacka uppsinnaren, förirrar sig Michelet, i stället att komma till den *concreta* personligheten, till det fulla eller totala sjelfst. De *naturliga* så wäl som de *andeliga* föräldrarnes pännyttfödelse i sina efterkommande hör under ett annat capitel, till hwilket Förf. lofwar återkomma i den positiva framställningen. Här må dock i affeende på den *personliga* odödligheten anföras det s. 48 *anticipationswis* upptagna. Icke såsom *individualitet*, ty der är anden blott i sin *ensfildhet* — icke såsom *subjectivitet*, ty der är han blott i sin *allmänhet* — men wäl såsom *person* i sin *totalitet* kan han närmast göra anspråk

på odödlighet. — Det naturliga lifwet lefwer ut sig, och kvarlemnar blott typiska spår af sin existens. Det tänkta, producerade, medwetna återwänder till ideernas ewiga rife, till det objectiva tänkandet, men den tänkande sjelf såsom kroppsligt substrat återgår å sin sida till naturlighetens förgängliga rife. Endast **personligheten** såsom sådan blifwer öfrig. Vår fulla verkliga personlighet äro wi under lifwet aldrig förlustige, då deremot alla andra andebestämmingar, sjelfwa medwetandet och sjelfmedwetandet mer eller mindre funna öfvergifwa oss. 1) den lilla uppståndelsen (ur sömnen) finna wi oss åter i vår totalitet. 2) den stora uppståndelsen (ur döden) måste detsamma wara fallet. 2) den ideala ewigheten, den absoluta ewigheten i det närwarande, af Schleiermacher på nytt införd i den nyare speculationen och af Strauß præconiserad såsom det enda slutresultatet af den moderna wetenskapen, definieras af Michelet såsom medwetandet af motsvarigheten af realitet och begrepp. Men detta är ju en blott formal, logisk definition, och en sådan odödlighet borde snarare kallas en logiskt-metaphysisk. Att tre vinklar i en triangel äro lika med 2 räta, är wisserligen en ewig sanning, men just allenast i den logiska meningen af den der "absolute Gegenwart," som här med wida större fog borde kallas ett abstract närwarande. Denna odödlighet är blott en tankekategori, men ingalunda ett tillräckligt prædicat för anden. Den är ett återfall i den metaphysiska nödwändighetens sfär, och öfverhufwud en speculativ obestämdhet. Det hjälper icke, att definitionen innehåller kännemärket: medwetande. Ty detta medwetande är ju såsom ett ändligt af Michelet sjelf negeradt, följaktligen förfänt i det oändligt allmänna. Således kommer det alldeles icke mera an på medwetandet för sig, utan för ett annat, och detta andra är det absolut allmänna. Men hwad detta betyder, weta wi nog. Immortalis mortuus est! 3) den egentliga och äkta odödligheten, i hwilken de två förutnämnda slagen, det oändliga fortwarandet och det absoluta närwarandet sammanfänta med hwarandra. Här om Michelet: "All sann odödlighet eller ewighet hos individet beror derpå, att utwidga sitt sjelf till **menlighetens allmänna sjelft**. Och då det är omöjligt, att i sitt lilla jag inpressa gudomlighetens oändliga fullhet, för att odödligt lefwa, så är det naturligare, att uppfatta sig såsom en återglans af det hela och att i detta föra ett ewigt lif. — Det sedliga handlandets substans är i

alla tider densamma. Det som förändrar sig, är allenast de yttre omständigheterna, föranledningarne, namnen. Dessa förswinna liksom de individualiteter, hwilka fullbordade handlingarne. Handlingarne sjelfwa gå i arf såsom ewiga exempel till efterföljd; de upprepa sig i de mot en sedlig ide swarande handlingarne af de kommande slägter och medwetandet af deras oförgänglighet förlänar åt deras upphofsman medwetandet af deras ständiga fortwarande." Men här är det åter blott medwetandet af det som blifwit fullgjordt för den allmänne anden, för den förblifwande substansen, som skall utgöra oförgängligheten. Således återigen ett förfallande till den antithetiska subjektivitetens ståndpunkt, der allt kommer endast det allmänna såsom sådant till godo, men det enskilda såsom sådant måste gå under. På denna grad är ingenting att göra, ty här är dualismen satt, och man kommer på detta sätt aldrig ifrån den fortwarande oändliga processen. I den Spinozistisk-Hegelska werldsåsigten kan odödligheten omöjligt finna någon plats. — Hwad slutligen angår läran om **Guds personlighet**, sådan den uppställles af Michelet, kan den uttryckas i den satsen "att den absolute Anden, Gud, endast genom och i den ändlige anden, **menniskan**, kommer till personlighet, under det äfwen omwändt den ändlige anden, **menniskan**, först i denna Guds personlighet kommer till det ewiga lifwet." Här är således motsägelsen af en dubbel negation, och denna motsägelse will man undgå genom ett formalt, dialektiskt konstgrepp, i det den dubbla negationen fattas såsom så kallad absolut negativitet, följaktligen såsom verklig affirmation (duo negativa affirmant.) Det betänkliga härutinnan är det, att det sker blott formellt, och icke tillika substantielt, och just dertföre stannar det wid den oändliga, wafgjorda alternerande processen, den rena sig sjelf upphäfwande werksamheten, den **dialektiska negativiteten**, med ett ord **upplösningen**. Ifrågar man att hafwa gifwit ett concret affirmativt, så borde man gifwa oss en föreställning derom. Detta kan man icke och dertföre har man icke heller kommit till det fanna concreta begreppet. Ty detta måste alltid hafwa en föreställning såsom sin förutsättning, såsom en wisserligen inadaquat, men ingripande form, i synnerhet inom detta gebit, der det kommer an på en religiös sanning. Den blott **immanente** Guden är rent af icke föreställbar, han är blott och bart en negativt-dialektisk tanke; men denna är blott den

upplösta och upplösande tanken. Strauß uttalar till och med uttryckligen denna oföreställbarhet af Guds personlighet, och detta är för honom en grund, att fränkänna Gud personligheten. För Förf. synes det twertom vara en grund, att **mottäga** sjelfwa den der Hegelska uppfattningen. Det sant concreta måste vara föreställbart, annars wore det icke något verkligt concret, om det icke kunde i sig innefatta en föreställning (såsom förut-ställning, såsom omedelbaraste position). Det hör till dagens ordning, att låta föreställningen springa öfwer klingan. Man tror sig hafwa gjort något förträffligt när man tillintetgör alla föreställningar, uppvisar det "Unhaltbare" i dem och slutligen triumpherande utropar: så är det ute med föreställningen. Men det skall icke vara ute med den, utan den skall hafwas fram. Föreställningen är tänkandets dagliga bröd, och "värt dagliga bröd gif öf i dag" är vår dagliga bön. Att helt och hållet förneka den, wore att påstå brödet's umbärlighet. Om föreställningen wore tagen ur lusten, då hade man wisserligen rätt att förströ den i alla wäder; men en grund har hon, och denna grund skall man ju utgrunda och ännu djupare begrunda. Wäl är det arbetet icke så lätt som det blotta upplösandet, ty till det sednare behöfves blott den speculativa reflexionen, då deremot till des affirmativa begrundning behöfves speculativ speculation. Man tror sig hafwa sagt något afslut sant, då man uppställer en speculativ upplösning, men en sådan speculation, om den också verkligt är speculation, är och förblifwer ändock en upplösande, och negativitet kan aldrig vara änden af Guds wägar. Ett torftigt allmänt är också slutresultatet af de flesta produkter, som utgått från den Hegelska skolan. Den dialektiska negativiteten utgör deras betydelse. Men derwid får problemet icke stanna. Den dialektiska ståndpunkten drifwer sjelf dialektiskt ut från sig sjelf. Veni Creator Spiritus!

M—n.

Något om Schweiziska Alpernas Glacierer.

Ibland de storartade naturphenomen, för hwars beflådande tourister alla år i mängd strömma till Schweiziska Alperna, intaga glaciererna ett utmärkt rum. Äfwen Naturforskaren finner här rikhaltigt ämne för undersökning och begrundning. Den i senare tider framkastade ideen, att glacierer för haft widsträcktare ut-

bredning än de nu hafwa, och det deraf följande indragandet af detta mäktiga agens inom geologiens område, för förklarande af en mängd underbara försättningar på vår nuwarande jordyta, hafwa ännu mer ökat intresset för och studium af dessa glacierer. En beskrifning af Alpglacieren bör för öf nordboar icke kunna vara särdeles swärfattlig. Utom det att inom Skandinaviens nordligare delar verkliga glacierer, fastän jemförelsewis i smått, förefinnas, så hafwa wi äfwen sydligare här och der bergshöjder, i hwars sidoklyftor snön mer eller mindre förwandlad till is blifwer qwarliggande långt fram på sommaren. Beträktande af smältningsförloppet härwid kan i flera hänseenden bidraga att familiarisera öf med föreställningen om en så lågrad dagligen smältande is, hwilken dock icke, såsom på våra obetydliga höjder, bortsmälter, utan ständigt ersättes från omäteliga snömassor lågrade högre upp emellan skyhöga fjellspetsar, hwarest någon egentlig smältning aldrig äger rum, utan hwarest under hwarje vinter ett rikligt snöförråd insamlas, hwarmed den ständiga förlusten i de lägre regionerna fullt ersättes.

När wi närma öf en större bergskedja, hwars toppar äro täckte med ständigt snö och is, wäntar man att för denna senare finna en skarp gräns. Detta är likwäl sällan om någonsin förhållandet. De olika träds slag, hwilka pryda bergskedjans sidor iakttaga i detta hänseende wanligen mera bestämda linier. Glacieren i wanlig mening nedstiger nedom snögränsen och sträcker sitt lopp längs nedåt de ofantliga fördjupningar, hwilka sära sidorna af de flesta bergskedjor af högre ordning, sådana som de Schweiziska Alperna. Huru upptill till nedre gränsen af en glacier finner man wanligen icke en småningom förtunnad iskant, utan en temligen brant iswall lik en brusten förfallande fästningsmur genombruten af ett djupt ingående hwalv, från hwars tak brustna och bristande fragmenter nedhänga; genom denna öppning framstörtar en grumlig bäck i dagen hoppande emellan de wildt sammanförda klippstycken, hwilka formera ett bröstvärn frammanför. En lifligt grönskande gräsmatta, med klart blålockiga fjellblommor på, sträcker sig ända fram mot denna hotande gräns. Om man får se framför en glaciers nedre rand ett ringare antal stenblock, men deremot djupa upplösnings af gräswallen, och denna widare skufwad i wägor ett stycke nedåt slutningen, och ännu mer, om upprifna afbrutna och krossade träd ligga nära des hwalvport, så må man märka att en sådan glacier är

i framskridande, och sluta att de tyngda plogbill följ-
jer den underliggande bergshällen. Motsatsen inträ-
far stundom också; om man nemligen ser en glaciers
nedre rand mindre brant och mera insturen och förfal-
len, samt framför den en bädd af stenblock bärande
spår efter en samfäld stark tryckning och med glatt-
nötta ytor, samt ifring eller på dessa intet spår till
någon mull eller vegetation icke ens en las, så är en
sådan glacier tydligen stadd i tillbakagående, d. w. s.
han erhåller icke från de högre regionerna ersättning
motfvarande den ständiga förlusten i de nedre.

Bestigandet af en glacier är i hög grad besvär-
ligt, antingen detta företages i fronten eller från si-
dorna. På något afstånd tyckes en glacier t. ex. Nar-
glacieren förete en jemn dragligt sluttande isyta; upp-
kommen derpå blir man dock snart tagen ur denna
willa; men besvärligheterna glömmas wid betraktan-
det af den grandiosa tafla, som nu kan öfverfådas.
En flera mil lång och flera tusende fot bred storvä-
gig isflod erbjuder den häpnande wandraren en oför-
gätlig anblick. Så stelnad, död och orörlig denna wäl-
diga massa synes, framskrider den dock långsamt ja
omärkligt, men säkert och oemotståndligt lik en kylan-
de lava.

Glacierens yta är ingenting mindre än jemn som
på en tillfrusen sjö, djuptgående remmor, af flera hun-
drade fots sträckning, oftast verticala i sin direction och
stundom sträckande sig från glaciernes ena sida till den
andra öppna, affsträckande gap från några tum till flera
fots widd, dessa egenartade remmor wilja wi benämna
Crevasser efter det Franska crevasses. Desutom har
af sol och regn ett ytligt wattenledningssystem blifwit
bildadt, hwilket urhållat och färat ytan i alla rikt-
ningar. En het solskensdag åstadkommer ett eget slags
lif och rörelse på glaciern; otaliga cristallklara ränni-
lar porla och slingra sig, sammanbinda större urhåll-
ningar, och swälla här och der till storlek af ordent-
liga qwarnbäckar, innan de såsom brusande Cascader
nedförta i crevasserna, och såmedelst åter upptagas
i glacierens kyliga inelsswor, eller måhända finna en
wäg till den från undre ytan wid glaciernes nedre
gräns framträdande grumliga forsen. Men så snart
sollstrålarna draga sig tillbaka från fältet, sjunker tem-
peraturen hastigt till fryspunkten och derunder, ränni-
larna smalna, cascaderna bli mindre högljudda, och
icke för har det sista rödaktiga stenet lemnat berg-
topparna än en dödlig stillhet och tystnad hwilar öfwer
den isiga heden. Till beskrifningen af glacierens yta

hörer äfwen att omtala de radband af större och min-
dre stenstärswor, stundom stigande till storlek af alde-
les ofantliga block, som förefinnas derpå. Dessa sam-
lingar af klippstycken förefomma wanligen i paralela
linier än wid sidoränderna af glaciern utgörande lik-
som en rampryddnad derför, än längs glaciern på
midten och tyckas liksom afbela den uti 2:ne, emedan
det wid första ögonkastet ser ut som de utgjorde en
från dalbotten uppstigande stiljemur. Ett sådant ut-
seende erbjuder t. ex. den lägre Narglacieren; men
dessa stenrader äro alla ytliga d. w. s. ligga på isen;
Man kallat dem moräner. Det är ett allmänt fac-
tum att hwarje glacier har minst 2:ne moräner. De
stenblock, hwaraf moränerna utgöras, tillkomma deri-
genom att från de glaciern begränsande fjellväggar-
na med sina klipputsprång nedfalla genom frost lös-
brutna fjellstycken, hwilka under fallet törnande mot
klipputsprången mer eller mindre splittrade slutligen
stadna på den underliggande glaciern; dennes of-
wammånnda raggiga yta kan icke medgifwa något sär-
deles glidande, de blifwa derför liggande på glacie-
rens rand och komma sålunda att bilda lateral morä-
ner. Förener sig 2:ne glaciern under sitt fortskridande
nedåt, så uppstår en medial morän af 2:ne lateral
moräners sammansfogning. Glacierens nedåtskridande
rörelse, redan sannolikt på grund af ismassans enorma
förluster genom smältning i de lägre delar, utan att
likväl ändå förminskas eller förswinna, är förmedelst
moränerna lätt att demonstrera. Ett stenblock deri,
hvars ställning till en fix punkt wid dalranden blifwit
observerad, besinnas efter någon tids förlopp hafwa lem-
nat denna ställning i riktningen nedåt. En enda till
glacierens rand i de öfre regioner framskjutande klip-
pa är i stånd att frambringa en hel morän. Genom
dagens solhetta upptinar nemligen isen till någon del
på en sådan klippa, iswattnet intränger då i besinte-
liga springor, den följande nattens frost förvandlar
detta watten åter till is, hwilken med omätlig kraft
widgar springan och utspränger på det sättet efter
hand det ena stycket efter det andra, och då den ne-
danföre skridande glaciern redan kan hafwa hunnit ett
litet stycke med den ena klippstärswan, nedfaller en
annan, hwarigenom desse komma att ligga i rad ef-
ter hwarandra och sålunda bilda moränen. Dessa
temperaturverlingar i granskapet af glaciern verka
mycket destruerande på de omgifwande fjellväggarne.
I hwad mån en glacier kan framskrida belyses af en
berättelse Agassiz meddelat angående en hydda, hwil-

fen Hugi uppfört wid föreningen af Finsteraar och Lauteraar glaciererna 1827. Denna hydda fann Agassiz 1839 alldeles ofstadd och tillika uti en stenhop tjenande till fäste för en af pålarna en bouteille; hwari en anteckning af Hugi sjelf innehölls upplysande att han 1830 hade besökt sin hydda och då funnit den flera hundra fot nedom sin ursprungliga station, en annan anteckning på samma sätt förwarad tillkännagaf att hyddan åter 1836 blifwit af Hugi besökt och då befunnen 2200 fot derifrån. Efter Agassiz's mätning hade den till 1839 i allt avancerat 4400 fot, följande året fanns den åter 200 fot längre ned än föregående året, och war då mycket förfallen. Fortskridandet hade sålunda varit mycket ojemnt. Från 1827 till 1836 hade den forskridit med en årlig medelhastighet af högst 250 fot, men under de tre åren från 1836—1839 med en medelhastighet af omkring 730 fot om året. Om man antager en medelhastighet af 500 fot om året för en glacier af $2\frac{1}{2}$ mils längd, så kan ett stenblock öfverlemnadt åt densamma i des öfre regioner på icke kortare tid än omkring 2:ne århundraden hinna ned till det hwilorum, der des föregångare blifwit nedlagda. Sålunda de moränerna tillhöriga stenblocken, som med dem nedrasadt grus och sand gifwa stundom anledning till åtskilliga andra märkliga företeelser på glacierens yta, sårdels i des lägre regioner. Om ett någorlunda mäktigt stenblock wid sitt nedfallande på glacieren kommit att ligga med en större flattsida nedåt, och så fastfrust; så förblifwer detta stenblock, under tiden af glacierens vidare nedskridande, en solid skärm mot all åverkan af sol och regn för den omedelbart underliggande isen. Då nu den fringliggande isytan genom förenämnda inslytelser hårdt medtages, så uppstår ansefliga plataer eller kolossala ispelare bårande på toppen stundom ofanteliga stenblock till förwånande höjd öfwer glacierens närvarande yta. Ligga de stenstärswor och block, hwilka utgöra t. ex. en medial morän hopade nära tillsammans, och i synnerhet om de tillika nedfördt mycket grus och sand, så kan en sådan morän ernå en betydlig höjd ända till 60—70 fot öfwer glacierens öfriga yta. Det ser då ut, som från grunden höjde sig en stenmur genom glacieren, men undersökning wisar att det endast är från smältning skyddad is, som utgör det höga underlaget. Ett motsatt förhållande uppstår af mindre stenstärswor, litet grus, ett wäderdrifwet blad, en död insekt eller något dyligt, som kommit att ligga på glacieren. Dessa mindre kroppar genomwärmas af solstrålarne och

åstadfomma en förökad smältning både under och itring sig, samt wälla sålunda urholfningar i isen. Samlar sig åter uti en sådan urholfning från rännilarna, eller uti rännilarna sjelfwa, eller till och med uti en crevasse grus och sand till någon betydligare mäktighet, så erbjudas de, i stället för förstöring, skydd, smältningen stannar derunder och med tiden blir af dessa hålur, rännilar och crevasser i stället uppkommande källor, kammar och ryggar. Härpå kan man finna att det är nästan omöjligt att främmande kroppar kunna blifwa inbäddade uti glacierens massa. Naturligtwis förete icke alla glacierer dessa bildningar på sin yta; dertill fördras att denna icke har för starka slutningar eller för tätta crevasser, samt att moränerna innehålla i någon mängd grus och sand för att kunna meddela den nödiga varierade betäckningen af isen. Den lägre Narv glacieren är rik på dessa besynnerliga bildningar. Här deremot glacieren alltför branta slutningar och måste skrida öfwer ojemna swalg och precipicer, så får des yta ett helt annat utseende. Crevasser uppstå tätare och sträckas i alla riktningar. De ytliga slingrande wattenledningarna kunna icke hinna att utbilda sig, då det uppkommande iswattnet för snart upptages af crevasserna, hwilka, då de både i längd och twärriktningar genomskära hwarandra, erbjudas utwägar för ett djupare kretslopp. En sådan glacierens brustna yta kommer således att förete en samling af gigantiska pyramidala isblock; men i dessa stolta pyramiders baser göra de af crevasserna ledda ilande bäckarna allt djupare insärningar, eller bereda de sig labyrinthiska gångar genom des blåa ismassor, hwarigenom de omsider undermineras, störta och blanda sina ruiner med sina kamraters. Och att öka den wilda förwirringen nedstörta som oftast klippstyckena från moränerna uti crevasser, som öppna sig under dem, och rusa sen med dånande fart understödda af wattnet nedåt de bräddbranta isbanorna. Men antingen den nedre delen af glacieren har varit mera brant och afbruten, eller haft mera jemna och lindriga slutningar, så är dock den öfra delen af bergswalget eller basinen, hwarifrån den leder sitt ursprung, temligen slät. Glacieren gränssar här intill regionen för den beständiga snön. Den na del af glacieren är icke den minst intressanta, den kallas af Fransoserna Neve och af Tyskarne Firn, och kan förlifnas med en fjällsjö af snö, hwarifrån den nedskridande isfloden får sin ständiga näring. Neven är den ännu ej fullt consoliderade Glacieren. Wintersnön blir här sommarn öfwer liggande

på ytan och öfverstyler stundom crevasserna. Nevéns yta är concav, då glaciären deremot wid sitt utlopp antager en lindrig convexitet, detta är ett ibland de få tecken på den annars omärkliga öfvergången af den ena i den andra. Nevén har åter äfwen sina tillflöden från ännu högre liggande branta fjellklyftor, som likwäl nedtill småningom öfvergå deri, så att några betydligare ojemheter eller drifvor sällan förekomma derpå, utan inger det hela föreställningen om ett ofanteligt golf, sträckt öfver en dal, hvars sidor nedstiga till oberäkneligt djup nerunder. Rundt ifring uppstiga styhöga fjellspetsar, på hvars branta, wäderbitna sidor föga eller ingen snö kan finna någon hvilopunkt. På en och anuan ser man först öfverst om des hjesa en gnistrande frans deraf wriden. Nevéns snö är på öfvergången till is; Crevasserna äro här widare och mera oregelbundna; sidorna i dessa gap hafwa ett skönt, grönagtigt utseende och lägga i dagen en märklig stratification af olika mäktiga snöhvarf, mer eller mindre fullkomligt öfvergångna till is, troligen efter de olika vinterfallen af snön. Der Nevén gränisar intill de högsta och brantaste fjällväggarna slutar den äfwen sjelf abrupt ett stycke derifrån, hwarigenom ett förfärligt gap uppkommer, i Schweiz kalladt Bergschlund. För att komma upp på de högsta fjellspetsarne från Nevén måste sådana passeras. Dagtadt den betydliga höjden öfver Nevén äro fjellen gemensligen incrusterade med is, hwilket tyckes bewisa att ett ytligt upptinande af snön äfwen på dessa höjder kan äga rum. Under en het solskensdag föres af vinden ett ytterst fint snöstoft eller dunst, som ansamlas och consolideras till en isforpa på fjellens sidor, tinnar och utsprång; och på detta sätt kunna isutsprång bilda sig till flera fots sträckning ut öfver bräddsuppen. Ett sådant isutsprång, ehuru en aln tjockt, brast under Hugi, då han skulle bestiga Fünster Nar Horn; det utsprång 5—6 fot öfver en precipice af icke mindre än 4000 fots djup. Lyckligtwis hade en föjeslagare tag uti andra ändan af en lång staf, sam Hugi förde; med hela sin tyngd applicerad derpå förmådde den förre att i ett för tillfället wäsentligt afseende uppväga den swäfvande, men oförsträckt forskaren tills mera hjelp anlände.

Efter denna korta skildring af Glaciärens Physiologi, torde wi framdeles någon gång komma att taga i betraktande Mekaniken af deras rörelser, äfvensom Hypothesen om deras fordna större utsträckning.

Om Wi och Jag och Du.

Betänkt jag blott figurer krita,
Som tidens hand skall stryfa ut.
Leopold.

När man skrifer Recensioner är det i sanning icke så lätt att i hast hitta på huru man skall benämna icke allenast den recenserade utan också sig sjelf. Det gamla Rec. tyckes nu för tiden vara utslitet likasom det Rec. motsvarande Förf. Dessa beteckningar woro på Allmänna Journalens och Stockholmspostens, med ett ord, på oskyldighetens tid, mäktiga lärda och wördnadsjudande. Den unge författare, som för första gången såg sitt jag i en tidningskorrektur, swart på hwitt, representeradt af ett Rec. — han war en hel karl. Det war, eller att tala mera romantiskt, det war honom som om detta Rec. skulle hafwa betydtt ett recommenderas, eller snarare ett recipe till odödlighet. Men nu hafwa både Rec. och Förf. för det mesta förswunnit ur våra spalter, Wära säge Wi, ty Rec. har fått till efterträdare det wida mera wördnadsjudande, ja så till sägandes majestätiska Wi.

Wi Carl med Guds nåde, Konung etc. etc. heter det i lungörelserna, och bondgubbarna resa på sig i bänkarna. Men när det i en tidning, politiskt eller literärt, heter: Wi kunne icke annat än ogilla, Wi måste uttrycka vår förtrytelse, så måste Wi bekänna, att Wi blifwa så skrämde att Wi icke kunna stå på benen, utan måste sätta öf. Ty denna rättighet att nyttja Wi är onskeligen ett jus majestatis. Wi tage nemligen för afgjordt, att wi icke säga Wi af ödmjukhet, och derföre utelämnade wi också orden Med Guds nåde, som annars borde följa med. Der till hafwe wi också andra randiga skäl. Ty som wi dagligen weckligen eller månadtligen, genom vårt eget bearbetande, nedsätta respekten för Wi med Guds nåde, och det, Gud nåde öf, ända derhän, att wi Gud nås så wist snart sjelfwa börja att förlora respekten för vårt eget Wi, så måste wi vara betänkte på något annat. Och detta andra har Geijer lärt öf.

Den hedersmannen, den äfkelige, den ädle Geijer! Men nog säger han mycket, som han gerna skulle wilja taga i sig igen, om han det kunde. Men lika som fattor äro till här i werlden för att taga fatt på rättor, som kommit wilsse, så har äfwen naturens Herre förjt för att intet wilset ord får slippa ur ett snille, förr än det, nemligen ordet, bites öfver nacken

af de fiskar, som fallas beundrare, och släpas och slänges och släppes och tages så mycket och så ideligen, att menigheten till slut kommer under fund med — att det icke war stort annat än en liten rätta.

Men hvad hör det här till saken? torde någon fråga. Vi hafwe den äran att svara att Vi tale om Jag och Du.

I thy att sedan den Hegelska philosophien nu blifwit en öfverforsad revers, och philosophiens princip i des ställe blifwit etablerad som Jag och Du, så wore det lämpeligt, att äfven i Recensioner i stället för Rec. och Förf. införa bruket af Jag och Du. Denna förändring skulle medföra flera fördelar. Den första fördelen förtrolighetens. Ty det egentligen sünrifa i Geijers nya princip består wäl enkannerligen deruti, att hafwa löst philosophiens årtusende-problem, tankans enhet med objectiviteten, på ett nationalt Swenskt sätt, genom att proponera brottfål dem emellan. Derigenom är början gjord till ett wänkskapigare förhållande emellan Rec. och Förf. Dertill kommer, att de närmaste concretare formerna af Jag och Du bleswe mitt och ditt, och der kunde personlighetsprincipen få fritt spelrum att utveckla sig, samt publiken tillfälle att sjunga: "Åt huru skönt när bröder kunna sänjas."

Notiser.

Frankrike. Ett nyligen utkommet intressant verk heter: "La France et la Pologne, le Slavisme et la Dynastie polonaise par le Comte Venceslas Jablonowski." I innevarande månad skulle utkomma "Les conspirations polonaises par Roman Soltyk," som skall lemna wigtiga upplysningar om den europeiska Österns nya tidshistoria. Desså broschyren "Les Mystères de la Russie. Révelations politiques," möter man med spänd wäntan.

Tyskland. Åt läkares uppmärksamhet rekommenderas följande twenne ny utkomna verk: *Phyko-pathologische Studien aus dem ärzlichen Leben von Vater und Sohn. Eine Gedächtnisschrift für Johann Georg Heine den Orthopäden von Joseph Heine. 1. 2. Theil. Stuttgart. Cotta. 1 Thlr. 4 Gr.* — *Große Zusammenstellung über die Kräfte der bekannnten einfachen Heil- und Nahrungsmittel von Abu Mohammed Abdallah Ben Ahmed aus Malaga, bekannnt unter dem Namen Eben Baithar. Aus dem Arabischen übersezt von Dr. Joseph v. Southeimer, R. württemberg. Generalstabs-Arzt. 2 Bände. Stuttgart. Hallbergersche Buchhandl. 28 Thlr.*

Anmälan.

Undertecknad, som för nästkommande år öfvertagit redactionen af Tidningen *Studier Kritiker och Notiser*, får härmed gifwa den för Svensk litteratur intresserade allmänheten tillkänna, att nämnde Litteratur-tidning kommer att fortfara under samma namn och yttre skick samt i det närmaste efter samma plan som hittills.

Man har trott sig böra möta allmänhetens anspråk på mera deltagande i dagens frågor, likasom man ansett sig böra, närmare än hittills skett, redogöra för Lunds universitets vetenskapliga och öfriga angelägenheter. Till följe härutaf skall i tidningen utrymme hållas, icke blott för rent vetenskapliga afhandlingar och kritiker, utan ock för uppsatser i praktiska, för samhälle och medborgare intressanta frågor. Hvad de akademiska angelägenheterna beträffar, så hoppas man för en större allmänhet icke allenast kunna ådagalägga huru universitetet följer med sin tid, utan ock kunna meddela de uppgifter, som närmast röra akademiens yttre administration.

Förlaget har Herr Gleerup, som förut, benäget åtagit sig. Lund den 8 December 1842.

CARL AUGUST HAGBERG.

Den literära Tidskriften "Studier Kritiker och Notiser" för år 1843, 40 N:ror i 4:o, erhålles på Lunds Post-Contoir för 3 R:dr 40 sk.; på öfriga Post-Contoir med 4 R:dr 8 sk.; hos Herrar Bokhandlare och undertecknad för endast 3 R:dr 16 sk., allt B:ko. Den kringändes Nummervis, erhålles dock äfven kvartalsvis, häftad i omslag, då sådan önskan vid skeende requisition tillkännagifwes. Herrar Prenumeranter i Lund erhålla sina exemplar sig tillsända utan särskild kostnad; och Herr Bokhandlare i öfriga Städer, som ändock hålla ett bud för böckers kringbäring, vilja sannolikt medgifwa samma bekvämlighet för sina prenumeranter. Lund den 8 December 1842.

C. W. K. Gleerup.

N:o 5 af denna Tidning utgifwets Torsdagen d. 4 Februari.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1843.

